

IZ SVETOVNE KNJIŽEVNOSTI

1. Fjodor Gladkov:

CEMENT

Izrazito delo sovjetske književnosti in dober zgled za sodobni roman, ki so mu najmlajši Rusi dali novo smer, je »Cement« Fjodorja Gladkova. To je drugi del obširno zasnovane, še nedokončane trilogije iz revolucijske dobe. Prvi del bo obsegal začetek revolucije, tretji pa industrijalizacijo Rusije.

Zgodba tega romana se ne da obnoviti na običajni način. Pred nami se odgrinja del sveta s kolektivno duhovnostjo časa, kakor da se pisatelj prav posebno zaveda, da na svetu ni zgodb, ki bi se pletle izključno okoli ene same osebe in da so take poetične zgodbe danes prisiljene in neuporabne zlasti tedaj, kadar se poudarja določena zmagojoča miselnost, v kateri mora vsaka individualnost utoniti v splošnosti. Čeprav je tudi v »Cementu« dejanje v nekem oziru zaokroženo in je glavna oseba vidno pomaknjena iz celote, stoji pred nami samo ogromna množica, da se nam odpira pogled zdaj v to, zdaj v ono stran celote; v dušo posameznih ljudi vidimo samo tedaj, kadar se svojim osebnim težnjam z večjo ali manjšo bolečino odpovedujejo. Junak tega romana je novi duh, program revolucije; dasi Lenin ne nastopa nikjer in se le nekajkrat omenja, je on tisti, ki vodi roman.

Čas dejanja se da ugotoviti približno za leto 1921.; kraj dogodkov je južnovzhodna Rusija ob morju, kjer se plemena mešajo. (Gladkov je tudi tam doma — rojen 1883 — sedaj živi v Moskvi.) Pisatelj začne v trenutku, ko se delavec Gleb Čumolov po treh letih vrne iz rdeče armade. Tja je bil prebežal, ko ga je eden izmed voditeljev tovarne izročil beli armadi. Zdaj je našel mogočno tovarno za cement prazno, zanemarjeno, deloma od bojev razrušeno, ljudi v uboštvu, vse brez volje in cilja. Med delavskimi stanovanji in okoli tovarne se pasejo koze in prašiči, v poslopju pa, kjer so bili prej tovarniški uradi, zborujejo revolucionarni odbori, ki se izgublajo v primitivnem birokratizmu. Epična ideja v romanu je Glebova borba, da reši delavstvo stiske, da se obnovi tovarna in se začne gospodarska obnova in proletarska kultura. Gleb zmaga in preko vseh osebnih razočaranj stoji kot orjak nad množicami, ki z zmago dela praznujejo zmago ideje. Najvažnejši epični momenti v delu so: Glebov prihod iz vojne, začetek dela, boji s kozaki in z zeleno armado, izgon privilegirancev, boji v stranki sami, ki končno izključi menševike in nazadnje obnovitev tovarne. Izmed množice oseb stoji poleg Gleba izrazito pred nami Glebova žena Daša, inženir Kleist, bivši menševik Sergej Ivanovič in Polja Mehova. Dočim se množica po določeni ideji mehanično spreminja, vežejo to petorico ljudi žive niti s prejšnjim svetom in zdaj pa zdaj občutijo neizprosnost novega reda, ob katerem vse pravice srca izgubljajo svojo moč. Čim bolj ugaša srce, tem bolj stopa v ospredje program.

Poleg Gleba, ki stoji v sredi med starim in novim svetom, je najbolj programatična oseba Daša. Ko je bil njen mož še socialist, mu je bila zvesta družica in mati. Oba sta živela še v prvi zakonski sreči. Ko so ji iztrgali moža, je kmalu prišel novi čas.

R. JAKOPIČ: ŠTUDIJA GLAVE BREZDOMCA

Veliko je pretrpela in je vedela, kam mora iti, čeprav ni slutila, da mož še živi v rdeči armadi. Z vso srditostjo se je vrgla v novi čas in je postala žena-mož. Ko se Gleb vrne, ga sprejme z rdečo ruto na glavi, hladno, brez nežnosti — kot žena mu je tuja, vsa zaposlena v javnem delu. »Da, Gleb, solnce in kruh, oba sta drugačna.« Hčerko edinko je dala v dečji dom, sama načeljuje odboru za preskrbo otrok. Povsod ima odločilno besedo, svobodna žena je za vsakogar, svobodna hoče biti proti možu. Gleb šele počasi to uvideva, a preboli nikoli ne. Najhujši trenutek je, ko umrje otrok. Njurka se stopí kot sveča ob ognju. Tedaj Daša za hip spozna bridkost novega časa, ko že dojenči izgubijo matere. Pisatelj sam pripoveduje: »Ona, Daša, ve bolje kakor vsi zdravniki na svetu, zakaj ugaša Njurka kot zvezdica na jutranjem nebu. Otrok ne potrebuje samo materinega mleka, otrok se hrani z materinim srcem in njeno nežnostjo. Otrokov ovene in otrpne, če mati ne diha na njegovo glavico, če ga ne greje s svojo krvjo in če njegove posteljice ne napolnjuje s svojo dušo in svojim vonjem.« Z otrokovo smrtjo se pretrga tudi zadnja živa vez med Glebom in Dašo. Kot prosta žena se preseli k Polji Mehovi, ki je potrebna njene pomoči. Postala je voditeljica ženskega odbora. Tisti pa, ki mu je bližja, je Badjin, lopov, ki ima v rokah vso ljudsko moč. Gleb stoji sam in uvideva, kako je življenje. »Usoda vse stolče kakor stope — navade in ljubezen...«